קיצור שלחן ערוך — הלכות שאלה ושכירות

הַשּׁוֹאֵל אוֹ הַשּׂוֹכֵר בְּהֵמָה אוֹ מִטַּלְטְלִין מֵחֲבֵרוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי, לֹא לְהַשְׁאִילָם וְלֹא לְהַשְׂכִּירָם לְאַחֵר שֶׁלֹּא מִדַּעַת בְּעָלִים. אֲפִלּוּ סְפָרִים שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בְּהַשְׁאָלָתָן, אֵין אוֹמְרִים, מִן הַסְּתָם נִיחָא לַבְּעָלִים שֶׁתֵּעָשֶׂה מִצְוָה בְּמָמוֹנָם, כִּי שָׁמָּא אֵין רְצוֹנָם שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר שֶׁלָּהֶם בְּיַד אַחֵר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן בְּעֵינֵיהֶם. אֲבָל מֻתָּר לַשּׁוֹאֵל סֵפֶר לְהַנִּיחַ לְאַחֵר לִלְמֹד בּוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִלְמַד, רַק יְחִידִי, וְלֹא שְׁנֵיהֶם בְּיָחַד. וְאִם יָדוּעַ שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל הַבְּעָלִים לְהַאֲמִין לָזֶה הַשֵּׁנִי בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ, מֻתָּר הַשּׁוֹאֵל לְהַשְׁאִיל לוֹ וְהַשּׂוֹכֵר לְהַשְׂכִּיר לוֹ.

מִצְוָה לָתֵת שְׂכַר פְּעֻלַּת שָׂכִיר בִּזְמַנּוֹ. וְאִם אֵחַר, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר, בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. וּכְמוֹ כֵן מִצְוָה לָתֵת שְׂכַר בְּהֵמָה אוֹ כְלִי בִּזְמַנּוֹ. וְאִם אַחֲרוֹ, עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר, לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן וְגוֹ' בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ. וְאֵיזֶהוּ זְמַנּוֹ. אִם כָּלְתָה הַמְּלָאכָה בַּיּוֹם, זְמַנּוֹ כָּל הַיּוֹם. וְאִם עָבַר הַיּוֹם וְלֹא נָתַן לוֹ, עוֹבֵר עַל בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. וְאִם כָּלְתָה הַמְּלָאכָה לְאַחַר שֶׁיָּצָא הַיּוֹם וְנִכְנַס הַלַּיְלָה, זְמַנּוֹ כָּל הַלַּיְלָה. עָבַר הַלַּיְלָה וְלֹא נָתַן לוֹ, עוֹבֵר עַל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר. וְכֵן שְׂכִיר שָׁבוּעַ, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, יָצָא מִמְּלַאכְתּוֹ בַּיּוֹם, יֵשׁ לוֹ זְמָן כָּל הַיּוֹם. יָצָא מִמְּלַאכְתּוֹ בַּלַּיְלָה, יֵשׁ לוֹ זְמָן כָּל הַלַּיְלָה וְלֹא יוֹתֵר.

וְכֵן אִם נָתַן טַלִּיתוֹ לְאָמָּן לְתַקְּנָהּ בְּקַבְּלָנוּת וְהֵבִיאָהּ לוֹ בַּיּוֹם, יֵשׁ לוֹ זְמָן כָּל הַיּוֹם בִּלְבָד. הֱבִיאָהּ לוֹ בַּלַּיְלָה, יֵשׁ לוֹ זְמָן כָּל הַלַּיְלָה בִּלְבָד. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַטַּלִּית בְּיַד הָאָמָּן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרָה וְכָלְתָה מְלַאכְתָּהּ, אֵין בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר, אֲפִלּוּ הִיא אֵצֶל הָאָמָּן כַּמָּה יָמִים. וַאֲפִלּוּ הוֹדִיעוֹ שֶׁיָּבִיא לוֹ מָעוֹת וְיִטּוֹל אֶת שֶׁלּוֹ, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ עוֹבֵר.

אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תָּלִין וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ, אֶלָּא אִם כֵּן תְּבָעוֹ הַשָּׂכִיר וְיֵשׁ לוֹ מָעוֹת לִתֵּן לוֹ. אֲבָל אִם לֹא תְבָעוֹ הַשָּׂכִיר, אוֹ שֶׁתְּבָעוֹ וְאֵין לוֹ מָעוֹת, אֵינוֹ עוֹבֵר. וּמִכָּל מָקוֹם מִדַּת חֲסִידוּת הִיא לִלְווֹת וְלִפְרֹעַ לַשָּׂכִיר בִּזְמַנּוֹ, כִּי הוּא עָנִי וְאֵלָיו הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ. וּמִי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁלֹּא לִפְרֹעַ לַפּוֹעֲלִים עַד לְאַחַר הַחֶשְׁבּוֹן, אֲפִלּוּ תָּבְעוּ מִמֶּנּוּ דָּבָר מֻעָט שֶׁבְּוַדַּאי מַגִּיעַ לָהֶם, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ עוֹבֵר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּדוּעַ שֶׁדַּרְכּוֹ כֵּן, עַל דַּעַת כֵּן נִשְׂכְּרוּ אֶצְלוֹ.

שָׂכִיר שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה לְבַעַל הַבַּיִת וְהִפְסִידָהּ, אֲפִלּוּ בִּפְשִׁיעָה, בְּאֹפֶן שֶׁעַל פִּי הַדִּין הוּא חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין, מִצְוָה עַל בַּעַל הַבַּיִת לְהַכְנֵס עִמּוֹ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וְלִמְחוֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים. וְאִם הַשָּׂכִיר עָנִי הוּא וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, מִצְוָה לִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר. וְזֶה הוּא אֹרַח צַדִּיקִים, לִשְׁמֹר דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין.

כְּדֶרֶךְ שֶׁבַּעַל הַבַּיִת מְזָהָר שֶׁלֹּא לִגְזֹל שְׂכַר הֶעָנִי וְלֹא לְאַחֲרוֹ, כָּךְ הֶעָנִי מְזָהָר שֶׁלֹּא יְבַטֵּל מִמְּלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת. וְחַיָּב לַעֲבוֹד בְּכָל כֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי בְכָל כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן.

לְפִיכָךְ אֵין הַפּוֹעֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּלַּיְלָה וּלְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ בַּיּוֹם, (שֶׁכְּבָר נֶחֱלַשׁ מֵהַלַּיְלָה), וְכֵן אֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בִּבְהֶמְתּוֹ בַּלַּיְלָה וּלְהַשְׁכִּירָהּ בַּיּוֹם. וְאֵין הַפּוֹעֵל רַשַּׁאי לְהַרְעִיב וּלְסַגֵּף עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי מַחֲלִישׁ כֹּחוֹ וְלֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת כָּרָאוּי. וְכֵן הוּא דִּין הַמְלַמֵּד (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן קסה סָעִיף יב).